

En ulykkelig Ægteskabshandel.

(Sæby Tingbog 3. Aug. 1698.)

Ved *C. Klitgaard.*

For Understøttelse til Arkivstudier takkes *Carlsbergfondet.*

I Juli Maaned 1698 blev Svend Nielsens Enke Maren Tordsdatter i Rugtved i Understed Sogn fundet druknet i en Dam, og da hendes forlovede Fæstemand Laust Sørensen maaske boede paa Ryttergods, lod Husbonden, Kaptajn Moltke i Hals, indstævne Vidner til Sæby Byting 3. August for at skaffe Oplysninger i Sagen. Indstævnet var den afdødes Fæstemand Laust Sørensen og Pigerne Maren Svendsdatter og Lisbet Svendsdatter, til hvilke den døde Kone var Stifmoder, og som begge opholdt sig hjemme i Rugtved den Nat, hun omkom. De sagde alle tre, at da de gik i Seng, laa Maren i sin Seng, og de var alle hjemme den Nat, og de vidste ikke, at der var andre i Huset hin Nat.

Dernæst fremkom Sognepræsten i Understed og Karup, Hr. Jens Andersen Snebang, som udtalte, at han ikke vidste, hvorledes den ulykkelige Hændelse var sket, da han kun havde været nærværende, da der blev taget Syn over Liget, men da faldt det ham underligt og mistænkeligt, at Laurids Sørensen som Mand i Gaarden og som den, der var forlovet med den afdøde, holdt sig til Side og ikke engang vilde komme derind, skønt Præsten overfor hans Fader og Synsmændene

holdt stærkt paa, at han burde være til Stede og efter Sædvane med andre Guds Børn lægge Haand paa den døde og gøre Bøn til Vor Herre om samme Gernings Aabenbar else. Hvad angik Laust Sørensens Forhold imod hende i levende Live og hans Omgængelse mod hende, da kendte Præsten ikke selv noget dertil, men kunde ikke nægte, at han af alle, som havde omgaaedes dem, havde hørt, at Laust adskillige Gange og med adskillige Ord ligesom havde villet skrække og true den afdøde til at frafalde det Ægteskabsløfte, som var imellem dem, og at han fortrød samme Ægteskabsløfte kunde sluttes af, at da Præsten paa sit Embedes Vegne den foregaaende Vinter spurgte ham om, hvornaar han vilde gøre Ende paa det med Maren Tordsdatter, sagde han, at han vilde vente, til Kornet var i Hus, »hvoraf kunde agtes ikke synderlig Kærlighed«. Laust havde ogsaa brugt flere Udflugter for at blive hende kvit og anholdt derom hos sin Fader, at han vilde være ham behjælpelig dermed. Præsten havde endvidere hørt tre Gange i mange Godtfolks Nærværelse, at den afdødes Stifdatter Maren Svendsdatter havde fortalt, at Laust havde udtalt, at skulde de endelig sammen, skulde de ogsaa hugge paa hinanden det bedste, de kunde, og Maren Svendsdatter vedstod i Retten, at Laust havde sagt, at de skulde »hugge paa Træ« med hinanden i Guds Navn. Videre berettede Hr. Jens, at Maren Svendsdatter havde sagt, at Laust Sørensen den Aften, han kom hjem fra Hals, og Maren Tordsdatter omkom, havde udtalt til den afdøde: »I havde en gild gammel Mand tilforn, men han havde næppe været 3 Uger i Jorden, før I løb omkring som en oksgal Kælling og vilde giftes igen«. Præsten i Rette lagde endvidere sin Hustru Else Balsersdatters skriftlige Erklæring, der

bl. a. indeholdt, at hun havde været med sin Mand i Rugtved Dagen efter, at Maren Tordsdatter var druknet om Natten, og da havde hun spurgt efter Laust Sørensen, hvortil blev svaret, at han vist var inde hos Jens Svendsens.

Saa gik hun der ind og talte med ham om den afdødes kristelige og skikkelige Forhold og den onde Løn, som hun havde faaet derfor. Laust hverken hilste paa Præstekonen, da hun kom ind, eller svarede noget til det, hun sagde, men drev straks ud af Døren, hvad der forekom hende underligt, hvorfor hun spurgte Maren Svendsdatter om, hvorledes Laust havde skikket sig mod hendes Stifmoder, og om han havde været saa ond og foragtelig mod hende, som der gik Rygter og Ry af. Hertil svarede hun, at han havde været saadan i Aar baade mod Stifmoderen og »vi andre faderløse Stakler«, saa Gud betale ham der for. Endvidere sagde Maren Svendsdatter, at efter at Laust var kommet hjem fra Hals om Aftenen, sagde han til Maren Tordsdatter: »Nu kommer Brevene hjem, saa skal vi giftes sammen, jeg skal ogsaa holde Jer det, jeg har lovet Jer, nu skal vi hugge paa hverandre det skarpeste, vi kan«. Efter at Laust havde været i Højerholt igen samme Aften, havde han ogsaa »ubehøven« Ord til Maren Tordsdatter, og »med Gunst at sige« havde han blandt andet sagt, at hun løb om i Sognet som en oksgal Kælling og vilde giftes straks efter, at hendes Mand var død. Maren Tordsdatter havde ogsaa sagt til Præstekonen, otte Dage før hun blev ombragt, at Laust havde truet hende med, at hvis han skulde nødes til hende, skulde det ikke blive til hendes Bedste, og det samme havde Præstekonen hørt fra deres Naboer. Yderligere havde Else Balsersdatter hørt, at Laust Sørensens Fader havde bedt hendes Fader Hr.

Balser Jensen Hals, der 1695 havde taget sin Afsked som Præst i Understed og Karup, om at være behjælpelig med, at hans Søn kunde blive fri for dette Ægteskab, hvortil Hr. Balser havde svaret, at det var ikke ret gjort, at han som en køn Mand vilde omgaas med saadan Svig. Hertil svarede Faderen, at han hverken kunde eller vilde tvinge Sønnen til at ægte Maren Tordsdatter, der havde forligtes ilde med sin afdøde Mand saavel som med hendes salig Madmoder Maren Pedersdatter, salig Jens Gajs i Sæby (Jens Gaj var Købmand i Sæby).

Knud Christensen i Fladholt vidnede, at han var i Rugtved, da der sidste Gang blev taget Syn over Maren Tordsdatter, og da havde Maren Svendsdatter fortalt ham, at den Aften, Laust Sørensen var kommet hjem fra Hals, og hun var med ham i Højerholt, sagde han til hende paa Hjemvejen: »Naar jeg kommer hjem, saa skal jeg snakke noget med Moder«, hvortil hun svarede: »Aa nej, det skal I ikke gøre«. Han sagde saa: »Kan du ikke taale at høre det, saa gak af Vejen«. Da de kom hjem og havde faaet Nadver, begyndte Laust at tale til Maren Tordsdatter, og Maren Svendsdatter gik ind i den anden Stue. Her hørte hun, at Laust slog sin Haand i Bordet, og saa gik Maren ud af Stuen og tænkte, at hun vilde gaa ind og bede dem forliges, men hun turde ikke. Saa satte hun sig paa Arnestedet og faldt i Søvn. Senere raabte Laust Sørensen: »Hvor bliver du af, hvi gaar du ikke til din Seng?«

Birte Jensdatter, Jens Svendsens Hustru i Rugtved, vidnede, at om Morgenen efter, at Maren Tordsdatter var omkommen om Natten, dog før Folk vidste, at hun var død, var Maren Svendsdatter inde hos Jens Svendsens og sagde blandt andet: »Moder er ikke hjemme

i Dag, hun er gaaet et Sted hen, enten til Kis eller Hestvang (∴ Gaarde i Understed Sogn), som hun havde gjort to Nætter tilforn«, og dernæst sagde hun: »I Aftes faldt hende og Laust nogle Ord imellem, og iblandt andet sagde han: »I havde en gild gammel Mand tilforn, men han var næppe i Jorden, før I løb om og bejlede igen som en drøv Tæve«. Johanne Christensdatter tjenende i Rugtved vidste ikke andet at oplyse i Sagen end, at hun Vor Frue Dag 2. Juli kom ind til Maren Tordsdatter, og da sad hun ved sit Bord og græd og sagde: »De gør imod mig, som de aldrig kan forsvare«, men hun navngav ingen. Maren Jensdatter, Thord Knudsens Kone i Kis, vidnede, at Maren Svendsdatter kom ind til hende 8 eller 14 Dage omtrent, før Maren Tordsdatter blev ombragt, og iblandt anden Snak havde hun fortalt, at Laust Sørensen havde beklaget sig over, at han var »ildkøb«, og hvordan han end bar sig ad, blev han til en Stakkel, — »tager jeg ved dig, da sætter du paa Knipling og Stads alt det, du kan overkomme, tager jeg ved den gamle (∴ Maren Tordsdatter), saa vorder jeg dog til en Stakkel, men skal jeg tage ved den gamle, skal jeg lave det saa, at de skal græde, som de har leet tilforn«. De samme Ord havde den døde Kone ogsaa tilforn nogle Gange fortalt Maren Kis. Da de trak Liget op af Dammen, havde Maren Kis spurgt Maren Svendsdatter, hvorledes dette var gaaet til, og hvorledes de havde holdt Hus i Vinter, da det nu var gaaet saaledes til, og hertil sagde Maren Svendsdatter med sammenlagte og oprakte Hænder mod Himmelen: »Vi har haft en Vinter i Aar, det skal Gud i Himmelen vide«.

Jens Christensen i Hestvang, der var Kaptajn Moltkes Fuldmægtig i denne Sag, spurgte Vidnerne, om de vidste, om den afdøde havde haft Udstand med nogen

fremmed, som kunde være hendes Avindsmand og nu kunde mistænkes for slig Gerning, men hertil svarede Præsten Hr. Jens, at han tillige med den afdødes Halvbroder Palle Knudsen i Kis d. 10. Juli paa Kirkestævne havde begæret Skudsmaal og Attest om den ombragte Maren Tordsdatters Liv og Levnedforhold, og da svarede de allesammen, at de ikke kunde give hende saa godt et Skudsmaal, at hun jo havde fortjent det bedre.

Herefter blev Tingsvidnet beskrevet til Brug i Rets-sagen, der foretoges ved Børglum og Jerslev Herreders Ting, idet Understed Sogn hørte under Børglum Herred, men Justitsprotokollen for nævnte Herreder er ikke bevaret, saa Sagens Udfald ses ikke; dog ses det, at der gik Sandemandstov i den (Sandemænd skulde bl. a. sværge om Skyld eller Uskyld i Drabssager). Muligt er det jo, at Enkekonen i Fortvivlelse over Udsigterne selv har søgt Døden i Dammen, saa Laust ikke direkte var Drabsmand.
